

Hodosán Róza:

**A konspiráció szabályai a puha diktatúrában
Краткий курс¹**

Sokan kérdezik tőlem, mikor egy jó, számukra izgalmas, kalandos, kicsit hihetetlen történetet mesélek el a szamizdatkészítés² idejéből, hogy honnan tudtuk a konspirációs szabályokat? Volt-e valamilyen kiképzés, átadtuk-e egymásnak az ezzel kapcsolatos tudnivalókat, vagy mégis, milyen módon működünk mindnyájan ugyanazon szabályok szerint.

Ilyenkor magam is eltűnök, hogyan is működött ez.

Mitől tudtuk pontosan, hogy bizonyos kérdésre a mutatóujjunkkal kétszer háromszor a plafon felé jelezve indokolhatjuk válaszunk elmaradását, valamint ezzel figyelmeztethetjük gyanútlan partnerünket, hogy ez a téma, az adott kérdés megbeszélése itt, ezen a helyen és módon nem lehetséges?

Honnan tudtuk, hogy belépve egy idegen lakásba, szembefordulva az ablakkal a függöny elhúzását imitáló mozdulattal jelezzük házigazdánk, hogy nem szeretnénk, ha érzékelnék, hogy itt járunk, s mit fogunk csinálni?

A barátoknál, a demokratikus ellenzék³ tagjainál eltöltött közvetlen, baráti, családi beszélgetések között, ha valamit meg akartunk beszélni, összefüggésben a szamizdat készítéssel, kezünkkel toll, ceruza fogását utánozva, írást imitáltunk, ezzel házigazdánk megértette, hogy a barátoknál túl valami mást is meg akarunk beszélni. A társalgást nem felfüggesztve, tollat, papírt kerített, írásban, egyetlen szó kimondása nélkül megtárgyaltuk a teendőket. Majd végezetül a házigazda miszlikre szaggatta az a teleírt papírokat, és vagy az elégetést vagy a WC-n történő lehúzást választotta a megsemmisítés formájának.

Miért lehetett szinte minden követő autót felfedezni, s megpróbálni megszabadulni tőlük?

Hogyan lehetett kiszűrni az utcán akkor még tömegekben közlekedők közül, hogy ki az aki követ, és figyel?

¹ Rövid tanfolyam (orosz)

² Szamizdat: Orosz eredetű szó, azt jelenti, hogy hivatalos engedély nélkül, önmaga által kiadott mű. Magyarországon a 80-as években terjedt el, a legális sajtó és könyvkiadás kereteiben nem engedélyezett kiadványok illegális sokszorosítása és terjesztése.

³ A 80-as években a szamizdatkészítés különböző csoportjai köré szerveződött értelmiségi csoportokat neveztek a demokratikus ellenzéknek.

Miként lehetett rábukkanni a szemben lévő házak lakásaiba beköltözött figyelőkre? – s lehetne folytatni a kérdéseket, s válasz nehezen adható rá.

Az egyik rólunk szóló jelentésben olvastam, hogy az állambiztonsági rendőrök meg voltak győződve, hogy CIA kiképzést kaptunk, mert rendszeresen felfedjük követő autóikat, ami egy-egy akció során 10-15 autót is jelenthetett, általában három benne ülő emberrel.

Sokat gondolkodom ezen, de igazán nincs magyarázat, hogy miként rögződtek ezek a szabályok bennünk. Magamról tudom, hogy egyes konkrét esetekben miért viselkedtem éppen úgy, ahogy, miért tettem azt, amit.

Ha eredményesen kellett dolgoznod az illegalitásban, azaz a kiadványokat meg akartad jelentetni, ha azt akartad, hogy a nyomdád ne bukjon le, ha azt akartad, munkatársaidat ne keverd bajba, az alább következő szabályokat feltétlen meg kellett szívlelned, s be kellett tartanod. Így a rendőrséggel folytatott macska-egér játékban te jártál elől, s ha csak a fejedben őrzött gondolatokkal is elsőbbségben voltál, s ha ügyesen cselekedtél, ez jelentős is lehetett velük szemben.

Szabó Miklós⁴ barátunk köszönését idézve mottónak: „Fel a fejjel, amíg van!”. Ezzel vigasztalt minket egy-egy házkutatás, vagy lebukás után, magyarázván, hogy aki ilyen tevékenységre adja magát Kelet- Európában, jegyezze meg ezt a köszönést. Nagyon jókat mulatott rajta.

Néhány jó tanács a szamizdatkészítés titkainak megőrzésére

Minél kevesebbet tudsz a szamizdatkészítés technikai lebonyolításáról, annál garantáltabb, hogy nem veszélyezteted az előállítást és a terjesztést.

Azaz:

- **Barátaidat, ismerőseidet, családtagjaidat nem terheled felesleges információkkal.** Nem kell jól értesültnek látszanod, nem kell tudnod, mikor, milyen kiadvány fog elkészülni. Halvány sejtelled sincs, hogyan, hol készülhetnek ezek a könyvek, újságok, kik készítik őket. Nem kell a rájuk vonatkozó szidást és dicséretet sem bezsebelned, nem ér annyit, hogy megsértődj, vagy büszkén kihúzd magad hallattukon.

⁴ Szabó Miklós történész. (1935-2000).

- **Lakásokban soha nem beszélsz** sem nyomdák helyszínéről, sem anyagok várható elkészülési idejéről, sem nyomdász barátaidról. Bármilyen másról társaloghatsz, a hétköznapi élet dolgairól, családról, mindenről, csak a munkáról nem. Nyugodtan politizálhatsz, véleményed a rendszerről már nagyon sok módon kifejezted, semmilyen előnyöd nem származik abból, ha otthoni, baráti közegben véka alá rejtjed. Legfeljebb azon barátaid előtt ne szidd a rendszert, akiket nem akarsz kompromittálni és beszélgetéssel állásfoglalásra készíteni.
- **Nyomdász barátaidal a kapcsolatot csak közvetítőkön keresztül tartod.** A legjobb, ha fogalmad sincs róla kik ők, akkor sem, ha személyesen is ismered őket, s az életben más helyzetekben esetleg összefuthatsz velük.
- A saját nyomdáidat bázisnak nevezed, ott dolgozó barátaidal csak akkor van kapcsolatod, ha oda konspiráltan megérkezel. Ezek a nyomdák nem lehallgatottak és figyeltek, mert különben már lebuktál volna. Itt nyugodtan megbeszélhetsz mindent az eljövendő munkákra vonatkozóan. Legközelebbi találkozód természetesen a következő munka ideje lesz, addig ne keressétek egymást. **Ők sohase jöjjenek a lakásodra**, lehetőleg baráti társaságod közelébe sem. Ha valami rendkívüli dolog történne, akkor inkább titeket keressenek, egyszerű ismeretlen szamizdatvásárlónak feltüntetve magukat. Ha bejönnek a lakásba, kiadványokról érdeklődjenek, valami hamis információt mondjanak magukról. A beszélgetés közben pedig papíron, írva megtárgyaljátok a váratlan eseményt. Majd a megbeszélés után ezeket a papírokat megsemmisíted, de nem azonnal, hogy ezek a hangok se árulkodjanak arról, hogy a látogatónkkal valami fontos írásbeli megbeszélésbe elegyedtünk.
- Nyomdai bázisaidra, ahol magatok végzitek a szamizdatkészítést, csak akkor érkeztek meg, ha biztosak vagytok abban, hogy nem követtek. Odahaza nem végzel semmilyen előkészületet, ami azt jelezné, hogy kb. egy hétre el fogsz tűnni. Családtagjaidnak nem szólsz előre, az évek során megszokták, hogy időnként eltűnsz előlük. Amúgy sem jó nagyon szoros kapcsolatot ápolni velük, jobb, ha távol tartod őket tevékenységedtől, talán akkor nem lesz bajuk belőle. A bázisra való megérkezésed előtt mindent előkészítesz, megvan a kézirat, festéket már vagy barátaidtól, vagy a rendőrség beépített emberétől, vagy mint a Kaffka Margit gimnázium beszerzője, megvásároltad a Kertész utcában. A macskát viszed magaddal, mert nem hagyhatod egy hétig magára. Ha valakit megkérnél az etetésére, elárulnád, hogy elutazni készülsz. Mikor mindez kész, beülsz az autóba, és elindulsz. **Meggyőződsz a követésről, ha jönnek,**

lerázod őket. Azaz addig autózol, míg biztos nem leszel benne, hogy a felfedett autók elkoptak mögüled, előled. Peched van, ha jelzót, un. csipogót raktak az autódra, mert akkor úgy követnek, hogy nem látod őket. Erre számítanod kell, de sohasem tudhatod. Ha nem megy a lerázás, meg kell szervezned, hogy el tudjál tűnni előlük. Azaz legjobb eltűnés megszervező barátod, Kozák Gyula majd szerez egy „tiszta” autót, oda valahogy el fogsz jutni, gyalog, vagy mindenféle átjárókon, lerázod a követőidet, és mehetsz. Persze ne hidd, hogy olyan egyszerű minden, mint krimikben szoktad látni. Ha neked is egy-két követővel lenne dolgod, gyorsan megszabadulnál tőlük. Út közben megveszed a papírt, mindig a területileg illetékes bázishoz legközelebb eső város KISZ bizottsága, esetleg alkotótábora címén közületnek minősülsz, s vehetsz 80 grammos szívópapírt nagy mennyiségben. Mint magánszemély erre természetesen nem vagy jogosult, meg gyanús is lennél. A papírok mellé még beszerzel kb. egy heti ételmezt általában négy embernek, ennyien szoktatók dolgozni egy-egy kiadványon. És ezek után megérkezhetsz a helyszínre. Onnan lehetőleg ne gyere elő. Akkor sem, ha a melletted lévő telken camping üzemel, mindenki fürdőruhában napozik és nyaral, te pedig bezárt és besötétített nyaralóban pihensz. Ha előjönne, rögtön feltűnne fekete festékes kezed, valamint sápadt arcod a napozók között. Este kell levegőznöd és sétálnod, a szúnyogok miatt nem feltűnő annyira zárt ruházatod. A papírégetést őszi és tavaszi időszakban avarégetésként lehet álcáznod, de nyáron rizikós, a szalonnasütést mindenképp be kell iktatnod. Az anyaggal a leggyorsabban el kell készülnöd, azaz reggel hattól lehetőleg éjfélig kell dolgoznod. Csak étkezésre, s egy kevés pihenőre lehet megszakítanod a munkát. A vodka este hat fele szinte nélkülözhetetlen, néhányszor ezt megismételve éjfélig ki tudod húzni valahogy.

- Ha szamizdatkészítésre adod a fejed, biztos lehetsz benne, hogy nemcsak lehallgatnak, követnek, figyelnek, hanem spicliket is küldenek a nyakadra. Ne gondold, hogy rögtön fel fogod ismerni, mert külseje, jelleme rögtön leleplezi valódi szándékait, érdeklődésének, segítőkészségének igazi okait. **Ne bízz teljesen emberismerettedben** sem, nem illenek rá azok az ismérvek, ami alapján kapcsolataidat szoktad kezelni, rendezni. Ne legyen lelkiismeret furdalásod új arcok felbukkanása során a jelentkező bizalmatlanságod miatt. Nyomdászattal, konspirációs munkával kapcsolatban soha ne beszélj senkivel, csak azokkal, akiket már régóta ismersz, s együtt dolgozol velük. Tudd, hogy minden rendezvényen ott vannak, megjelennek baráti köreidben is, biztos, hogy a szamizdat butikba is járnak. Politikai véleményedet persze sohasem kell véka alá rejtened, az már rég nyilvánvaló. Ha arról érdeklődnek, mikor lesz legújabb

kiadvány, sohase válaszolj igazat, bármit mondhatsz, hogy ne érezze gyanakvásodat, de konkrétumot soha. Ha már az első gyanakváson túl vagy, és meg vagy győződve róla, hogy a hír hova kerül, akkor sejtess rendszeresen valósnak tűnő hamis információt eljövendő politikai eseményekről, a kiadványokkal kapcsolatban mondhatod, hogy nem tudod, talán a jövő héten, egy hónap múlva. Ha naivan, elismerően és csodálattal szól konspirációs tevékenységedről, s nem is tudja, hogy tudjátok ezt csinálni, légy gyanakvó. Érdekes egy kicsit sírni, panaszkodni, hogy milyen nehéz, nincs se papír, se festék, se hely, se pénz. Erre ő biztos segítőkész lesz, azt mondja, esetleg tud neked nyomdászatra alkalmas helyet szerezni. Semmiképp ne utasítsd vissza, egyezz bele. De előtte kérd meg, hogy szerezzen stencil papírt, vagy festéket, esetleg mindkettőt. Amikor mindezt beszerzi, örülj a potya ajándéknak, s mondd, hogy most éppen van hely, majd legközelebb. Néhányszor még igénybe veheted az ingyen szolgáltatásokat, de egy idő után a rendőrség sem kívánja finanszírozni illegális tevékenységedet. Majd új „segítővel” próbálkoznak. Ha lelkes, új ismerősök tűnnek fel, elsősorban külföldi kapcsolataidról érdeklődnek, mesélj sok mindent, újságírókról, számodra ismeretlen támogatókról, de soha semmilyen konkrét esetről. Ha felajánlja, hogy esetleges erdélyi utazása során szívesen vinne kiadványokat, légy óvatos, főleg ha arra kér, adj címekeket, hova vigye. Mondd, hogy személyesen senkit sem ismersz, de adj néhány dolgot, ne gyanakodjon. Ne feledd, hogy nem érdemes leleplezni a besúgókat, jobb őket tartani. Apró szivességeket is megtesznek, még ajándékokat is hoznak, tehát te is nyersz valamit az ügyön. Ha lebuktatod, biztos, hogy újat küldenek, s kezdődhet előlről a felismerési herce – hurca. Persze, minden elővigyázatosság ellenére találkozni fogsz olyan emberrel, akiért tűzbe tennéd a kezed, s mégis ráfizettél.

- **Sohasem telefonálsz ellenzéki barátaidnak**, egyszerűen csak beállítasz. Legfeljebb boldog születésnapot kívánsz, vagy ha baj van, akkor használod a telefont. Kivétel, ha nyílt követés van, akkor viszont minden indulás előtt és megérkezés után jelzed barátaidnak, hogy az adott célig eljutottál, közben nem tartóztatott fel a rendőrség, nem állított elő, vagy más hasonló rendőrségi akció alanya éppen most nem voltál.
- Ha közvetítőként valamilyen üzenetet kell elvinned valahova, **az üzenetet megtanulod**, s csak nagyon kivételes esetben lehet nálad papír az üzenetről. Ha nálad van, olyan helyen kell tartanod, ahol rendőrségi eljárás esetén sem kerülhet elő, vagy ha ez a veszély fenn áll, akkor valamilyen úton menet közben meg kell semmisítened.

- Ha olyan útra indulsz, ahova nem szeretnéd, hogy elkísérjenek, ne feledkezz meg a következőkről. Amint kilépsz a házból, vess egy pillantást a szemben lévő ablakokra. Ha éppen megbillenni látsz egy függönyt, kezdj el gyanakodni, hogy onnan is figyelnek. Persze, ha már nem kell évente többször lakhelyet váltanod, elég rövid idő alatt felfeded, melyik az az ablak, ahonnan figyelnek. A fellebbenő függöny csak arra utalhat, hogy akcióban is vannak. Miután ezt érzékeled, mint minden normális gyalogos indulás előtt, vess egy pillantást jobbra is, balra is. Az utca forgatagában vedd mindig azt észre, ami nem illik oda. Azaz, ha kilépvén a házból, a kirakatok előtt 30-40 év körüli, alacsony, vagy közepes termetű, erős testalkatú férfiakat látsz báméskodni. A jellegzetességük éppen a jellegtelenségük, kezükben elengedhetetlen autóstáskáikkal, még jobban gyanakodj, hogy ők azok. Mit keresnének ezek a férfiak dologtalanul az utcán munkaidőben a teljes foglalkoztatottság idején? Ha észreveszed, hogy felemeli autóstáskáját, egészen közel a szájához, biztos lehetsz benne, hogy ő az egyik embered. De csak az egyik. **A többit is meg kell találnod.** Indulj el, gyanútlanul, mintha semmit sem látnál, ne figyelj rájuk. Állj meg néha kirakatok előtt, s az üvegből figyeld a mögötted elhaladókat. A követőid bizonyára lemaradnak, ők is elmerülnek valamelyik női fehérnemű kirakatban. Ez ne tévesszen meg, biztos előtted is vannak, találd meg őket, és figyeld mozgásukat. Indulj el, majd hirtelen fordulj hátra, s akivel tekinteted találkozik, az biztos, hogy a követőd. Szép komótos tempóban a gyalogos követőidet felfedheted. De tudod, hogy autóik is vannak, s a környéken várakoznak arra, hogy kövessenek. Az a kérdés, hogy autóval, vagy tömegközlekedési eszközzel akarsz a célhoz eljutni. Ha az utóbbi, akkor a legjobb, ha függetlenül a célodtól, először elmegy a Deák térre, a Metró megállóba. Ott három állomás található, addig járkálj a mozgólépcsőn, ugrálj egyik járatról a másikra, míg nyilvánvalóvá válik, hogy kik a követőid. Amikor felfeded, tedd ezt nyilvánvalóvá, akkor lemaradnak rólad, s megpróbálnak átadni másik embernek, de itt nehéz dolguk van, mert a CB adójuk a föld alatt nem működik. Ha már egyik sem tud beugrani a szerelvénybe, menj el a legmesszebb lévő állomásra, oda biztos nem tudnak utánad érni kocsival. Ott gyere ki a Metróból, tegyél még ott is néhány félrevezető kört, hogy meggyőződj, jönnek-e utánad. Ha minden igyekezeted ellenére sem tudod lerázni őket, ne menj el a célállomásodra.
- Ha autóval követnek, találd meg az autóikat, s **próbáld megszabadulni tőlük.** Első dolgod, hogy felismerd őket, s azután próbáld lerázni őket. Keress jó állapotban lévő Zsigulit, később Ladát, ami mindig tiszta, CB rádió antennával a tetején. Figyeld, hogy

indulásod után, előtted és mögötted kik indulnak. Általában gyalogos követőidre jellemző külsejű két vagy három férfi ül benne, nő valamiért csak elvétve akad. Nehogy azt hidd, hogy szabályosan, mögötted haladva fognak követni. Hol megelőznek, egymást váltogatják, lefordulnak mellékutcákba, nagyon álcázzák, hogy téged követnének. Próbáld mindegyiket megtalálni, s ha nagyjából már mindet számba vetted, akkor kezdj a lerázó manőverekbe. Gyors irányváltások, bejáratott szökő utak, esetleg sikered lesz. Ha nem, amire van esély, akkor két dolgot tehetsz. Később, segítséggel, alaposabb előkészítéssel jutsz el célállomásodra. A másik, hogy a magad módján megréfárod őket, kevéske borsot törsz orruk alá. Csapdába csalogod őket, elbújsz valami utcasarkon, s vagy valóban lefényképezed őket, de ha épp nincs nálad gép, hasonló eszközzel imitálva a fényképezést is garantáltan nagy riadalmat kelthetsz közöttük.

A titkos rendőrség akciói közben, lebukás után

Ha konspirációs, „ellenzéki, ellenséges tevékenységedért” akar a rendőrség vagy a titkos rendőrség veled szemben eljárni, megbüntetni, megfélemlíteni, feltétlenül vedd figyelembe a következő tanácsokat. E tanácsok némelyikét Alexander Szolzsenyicin Gulag szigetcsoportról szóló könyvéből is beszerezheted, de ellenzéki barátaid, s az évek alatt magad által megteremtett taktikáid is hatásosak lehetnek. Persze csak ebben a 80-as évekbeli, Kádári diktatúrában.

- Ha a titkos rendőrség nyílt utcán akar veled szemben valamilyen ügyben eljárni, ne feledd el, hogy akcióit feltűnés és tanuk nélkül, titokban szereti végezni. Ha akcióit menet közben leleplezed, nyilvánvalóvá teszed, a titok fátylát fellebbented. Azaz, ha melléd lép, egészen közel, hogy szinte a párodnak látszik, fejét kissé hozzád billenti, hogy még intimebbnek tűnjön az együttlét; gyorsan felmutatja jelvényét, majd amilyen gyors mozdulattal előveszi, el is süllyeszti, szenttelen arccal néz rád, mosolya szinte kedves, s fogai között mormolja: *ne csináljon semmit, kövessen*. Egyáltalán **nem kell azt tenned, amit mond**. Rögtön kérdezd meg, kicsoda ő, s mit akar. Tegyéél úgy, mintha rettenetesen fel lennél háborodva, hiszen csak egy zaklatót látsz benne, miközben azonnal átlátod a szituációt. Ha az igazolványára hivatkozik, kérd el újra, tanulmányozd részletesen. No nem azért, mintha kezdhetsz vele valamit, de addig is telik az idő, s közben lehet jó hangosan kérdezni, és értetlenkedni. Minél többet és feltűnőbbben nem érted a szituációt, annál jobban zavarba jön ő. Ha a foga alól

kiprészelt kérdéseket és utasításokat hangosan megismétled, garantált a zavarodottság. Az intézkedés vége persze mindig attól függ, hányan vannak és mi a céljuk. Ha éppen ötletszerűen valami szabálytalanságot vagy feltűnő viselkedést akarnak megakadályozni, azaz túl nagy Március 15-én a kokárdád, vagy nem jó jelvényt viselsz, még eredményt is lehet elérni. De ha éppen elő akarnak állítani, vagy már várakozik rád a rendőrautó, nem valószínű, hogy megúszod az „intézkedést”. Viszont így esetleg lesz egy pár tanú, amit ők sohasem szerettek.

- Ha a rendőrség célja semmi más, mint napjaid megkeserítése, illegális tevékenységedből fakadó morális jóérzésed elfeledtetése, notórius „kontárkodó”⁵, közlekedési szabálysértő voltod bebizonyítása, néhány dologban **te is szerezhetsz nekik kellemetlen perceket**, esetleg fenti feltételezéseiket nem tudják rád bizonyítani. Ha kora reggel otthonról elindulván az első saroknál megállítják autodat, közlekedési ellenőrzés címén igazolványaid tüzetes tanulmányozása után arra kérnek, fújj bele a szondába, soha ne engedd, hogy ők nyissák ki az alkoholszondát. Kérd el tőlük, s te bontsd fel a csomagolást. Ez biztos, hogy nem megy némi erőszakosság, jogaid állandó ismételtetése, csalásaik esetleges szándékának felfedése nélkül. De ez a magatartás mindenképp megéri, így kora reggel, főleg ha nem szoktál reggelente indulás előtt egy kupicával felhajtani, nem fog elszíneződni a szonda, egy okkal kevesebb okuk van arra, hogy újra megbüntessenek. Ha este hazafele menet, a célegyesnesbe fordulás után, észreveszed, hogy elindulnak veled szemben a reggeli ellenőrzést folytatni, lehetőleg érij a kapudhoz hamarabb, mint ők. Utasod ugorjon ki, nyissa ki előtted a kaput, s te nagyon gyorsan fordulj be. A kapun belüli igazoltatáshoz már házkutatási engedély kell, s az valószínűleg nem lesz náluk. Ha előbb beérsz, mint ők, a kapu zárása közben jólesően vigyoroghatsz ki rájuk, de ha a manőver nem sikerül, újra elszenveded a reggeli ellenőrzést, de most még dühöse is lesznek.
- Ha a titkos rendőrség megbízásából közlekedési rendőrök végzik a napi zaklatásokat, esetleg súlyosabb konfliktusok is kialakulhatnak. Ha közlekedési rendőrnek hivatkozol a jogaidra, nagyon ki tudod hozni a sodrából. Főleg ha a lelkiismereti, szólás és sajtószabadság kifejezéseket olvassa magánlevedben, amit egyszerűen kiszedett igazoltatás közben táskádból. Ha ezt a levelet el akarod venni tőle, **készülj fel rá, hogy a következő pillanatban jön a kényszerintézkedés**. Azaz könnygáz szemből, s

⁵ A rendőrség az illegális nyomdászati tevékenységet, mint engedély nélküli termékek előállítását akarta büntetni, s rendszeresen kontárkodás címén indított eljárást a szamizdat munkatársai ellen, s szabott ki pénzbüntetéseket.

gumibot hátulról. Ha hadonászol, esetleg cipőd megérinti a rendőr nadrágját, biztos lehetsz benne, hogy megvernek, majd téged fognak elítélni hivatalos személy elleni erőszak címén, hiszen a bíróságon, a rendőr nadrágján maradt cipőnyom elegendő bizonyíték lesz ellened. Itt sajnos nem lesz hatásos a rendőrség eljárásának törvénytelenységére felhívó kiabálásod, a verés közbeni hangos segélykiáltásod, sikoltozásod. Hiába állnak a közeledben tanúk, hiába gyűlnek össze a környék lakói, magad mellett biztos, hogy nem fogsz találni közülük tanút, főleg, ha a „Kádár dűlőn”⁶ történnek az események.

- Ha sajtórendészeti vétség címén rendőrségi kihallgatásra hívnak, muszáj elmenned. **Ne ijedj meg a kihallgató szoba látványától**, a filmekből jól ismert kopár szoba, közepén íróasztal, mögötte is, előtte is egy –egy szék, az asztal teljesen üres, csak egy kerek, mozgatható fejű asztali lámpa, s egy újság fekszik rajta. Valamelyik sarokban még egy kopár, szürke, fém szekrény áll. Udvari ablak, ami olyan magas van, hogy semmit nem látni a kinti világból. A látvány a te pszichológiai előkészítésedet, megijesztésedet szolgálja. Ha először mégy kihallgatásra, biztos lehetsz benne, hogy a megfélemlítés taktikáját választják. Ilyenkor legjobb a semmiről semmit nem tudó, véletlenül odakeveredett ember látszatát kelteni, ilyen szerepben feltüntetni magad. Valamit persze biztos mondanod kell, hogy miért teszed éppen azt, amit, hogy kerültél oda; ezért a lehető legegyszerűbb, akár az igazsághoz is hasonlító verziót kell előadnod. Vagyis az ismerhető tényeket nem letagadva, de a valódi eseményeket, összefüggéseket eltitkolva kell beszélned. Nagyon figyelj, hogy mit mondasz, mert sokszor fogják ugyanazt megkérdezni. Ne beszélj sokat, hogy meg tudd jegyezni a mondottakat. Ha szamizdatról van szó, te természetesen nem tudod, ki, hol és mikor készíti ezeket az anyagokat. Nem ismered, akitől kapod. Ha a szamizdatbutikról⁷ kérdeznek, nem ismered a vendégeit. Senkinek a nevét nem tudod, kivéve a már a rendőrség számára is jól ismert ellenzéki figurákét, nekik már mindegy. Ha előbb-utóbb te is az leszel, s már amúgy sincs állásod, akkor pedig nem kell bajlódnod hazugságokkal, nyugodtan mondd, hogy nem válaszolsz a kérdéseikre, mert ehhez jogod van. Ez lesz a leghatásosabb módszer, egy idő után nem fognak rendőrségi kihallgatásra bevinni, vagy beidézni.

⁶ Kádár dűlőnek hívták a köznyelv a budapesti Rózsadomb azon szakaszát, ahol nagyon sok pártfunkcionárius, pártapparátusban dolgozó ember lakott.

⁷ Rajk László Galamb utca 3. sz. alatt működtetett szamizdat árusító hely, melynek működését és nyitvatartási idejét informálisan, szájhagyomány útján terjesztették, apró, nyomtatott rölapokon is „hirdették”, de a leghatékonyabb népszerűsítő forrás a Szabad Európa rádió volt. A butikban minden héten kedd este 8-tól 10-ig bárki számára hozzáférhető módon különböző szamizdat kiadványokat árultak és terjesztettek.

- Ha a lépcsőházban szokatlan nyüzsgést, liftajtó csapódásokat, váratlan járkálás lépteit hallod, készülj fel rá, hogy rövidesen megszólal lakásod ajtaján a csengő. Ha szokatlanul agresszíven, türelmetlenül csendül fel, s közben az ajtód felől több ember jelenlétének zaját hallod, biztos lehetsz benne, hogy vendégeid nem jószándékkal jöttek. S ha a csengőt követő néhány másodperc után felhangzik a „rendőrség, kinyitni” parancs, **látogatóid vagy házkutatni, vagy letartóztatni jönnek.** Ezt jobb rögtön az ajtónyitáskor tisztázni. Ha ajtódon biztonsági lánc van, akkor ez kivitelezhető, de ha ezt nem szerelted fel, mert betörésektől nem tartottál, kicsit nehezebb dolgod lesz. Ugyanis, amint a csengőszóra és a dörömbölésre megnyitod az ajtót, biztos lehetsz benne, hogy valamelyik látogatód azonnal az ajtó rés közé rúgja lábát, hogy a többiek előrenyomulását biztosítsa. Ennek ellenére kísérelj meg a jogszerűség látszatát fenntartani. Azaz, kérdezd meg, mi járatban vannak, mit akarnak, s csak a szándékaik jogosságának bizonyítéka, azaz a „*sajtórendészeti vétség*” gyanúja miatti „*helyiségellenőrzésre*” engedélyt adó határozat felmutatása után tedd szabaddá útjukat. Persze, tisztában vagy vele, hogy bármelyik pillanatban fellökhet, s nem jelent gondot lakásod elfoglalása, de tegyél úgy, mintha jogállamban élnél, s ragaszkodj a formaságokhoz. Az engedély felmutatása után nincs más lehetőséged, mint megengedni, hogy előzőljék lakásodat. Már benyomulás közben mondhatod nekik, hogy ők nem vendégek, ezért nem illetik meg őket a vendégek általános jogai. Azaz nem dohányozhatnak, nem ülhetnek le, és nem kínálsz meg őket semmivel. Kell mindig hozniuk két hatósági tanút, aki az eljárás jogszerűségét fogja majd igazolni a kutakodás végén. Ha a két tanú szemmel láthatóan veled ellenséges, s a rendőrök eljárását segíti, szóval megjegyzésekkel, nem kell külön elbírálásban részesítened őket. De ha úgy látod, hogy a felcipelt tanúkat a környező kocsmák valamelyikében, vagy az utcán szedték össze, viselkedésük bizonytalanságot és félelmet jelez, vendégként kezeld őket. Kínáld őket helyvel, valamilyen itallal, s próbáld elmondani, mi fog itt történni. A civilruhás rendőrök úgyis rögtön a lényegre térnek, meg fognak kérni, hogy add elő az engedély nélkül előállított sajtótermékeket és könyveket, s akkor nem fogják feltúrni a lakást. Persze erre nincs semmi garancia, meg amúgy sem éri meg velük bármiben együttműködni. Az együttműködésnek csak hátrányai vannak, semmilyen eredményt nem tudsz vele elérni, s még fel is jogosítod őket, hogy gúnyos megjegyzéseket tegyenek, s akkor szegjék meg a kényszerű megállapodást, amikor akarják. Te csak mondd nyugodtan, hogy nem tartod jogosnak működéseket, az alkotmány garantálja a szólás, lelkiismeret és vallás szabadságot, jót fognak

mosolyogni, s tüzetesen átvizsgálják a lakásod. Minden nekik nem tetsző papírt össze fognak szedni, mindenhova be fognak nézni, egyenként szedik le könyveidet, feltúrják szekrényedet, ruháid zsebeid is ki fogják kutatni. Mikor végeznek, jegyzőkönyvet kezdenek írni. Arra vigyázz, minden egyes tételt, minden darab papírt, bármit, külön-külön sorszámozzanak s vegyenek fel a jegyzőkönyvbe. Az egyes lapokról pedig a kezdő és a végsort rögzítesd le. Ne feledd, arra kell vigyáznod, hogy ne legyen lehetőségük utólag semmit a tőled elvitt iratok közé becsempészni. Ne feledd az állam ellenes összeesküvések időszakát! Bár tudod, hogy most erről szó sincs, de sohasem lehet tudni! A végén választhatsz, hogy aláírod-e a jegyzőkönyvet, vagy nem, az eredmény ugyanaz. A sajtórendészeti vétség bizonyítékait, a szamizdat folyóiratokat, könyveket lefoglalták és elvitték. Eljárást indítanak ellened, s majd meglátod mi lesz a vége.

- Ha már éveket bajlódtál a szamizdatkészítéssel, megúsztál jó néhány házkutatást, rendőrségi akciót, régen nincs állásod, s még börtönben sem ültél, azért biztos lehetsz benne, hogy a nemzetközi sajtó és a Szabad Európa Rádió a **demokratikus ellenzék tagjaként fogja a rólad szóló jelentéseket publikálni**. Idehaza az „ellenséges, ellenzéki célszemély” leszel, ami a 80-as években, különösen a végén, már egészen elviselhető. Ugyan nem sejtheted a rendszer végét, s azt kell hinned, egész életedben ramkazni⁸ fogsz, vagy stencilgépeket tekerni, de lesznek igazi barátaid és sorstársaid, kikre mindig számíthatsz. Ha elítélnék, hivatalosan nem politikai okai lesznek, hanem kontárkodni fogsz, vagy sajtórendészeti vétséget követsz el. A szabálysértési bírságot barátaid, szimpatizánsaid összegyűjtik, kifizetik helyetted, még annyi időt sem kell börtönben ülnöd, hogy az összeget ledolgozd. Tehát nyugodtan vállald, hogy lelkiismereted szerint fogsz élni, s mindig azt fogod cselekedni, aminek meg vagy győződve helyességéről. Elvégezvén ezt a rövid kis tanfolyamot, bárki megteheti. De ne gondold, hogy túl sokan jelentkeznek a kurzusra.
- S ha mindezek után nem várt fordulatként megbukik a rendszer, demokrácia és sajtószabadság lesz, „eljön a te időd”. De **ne lepődj meg, ha elfelejtik, hogy voltak, akik szamizdatot készítettek**, hogy, voltak, akik vállalták nézeteikért, azt, amivel a rendszer „jutalmazta” őket. Végül is, igazán semmiség volt. Élsz is, fejed is van, börtönben sem ültél. Néhány évtizeddel korábban a tizedéért meghaltak emberek. Te szabad lehettél. Ne érjen váratlanul, hogy a rendszer akkori kiszolgálója téged fog

⁸ Ramkazás, lengyel szó, a szamizdatkészítés olyan egyszerű technikája, ami ötvözi a képzőművészetben használt szita-eljárást, valamint a stencil készítést. Előnye, hogy házilag, egyszerűen elkészíthető.

ezután ellenségnek tekinteni. Hiszen annak idején megzavartad nyugalmát, most pedig létezéseddel folyamatosan emlékezteted őt valamire, amire nagyon nem akar. Azt hiszi, meg kell magyaráznia, akkor ő miért nem azt, és nem úgy tette. Azt hiszi, ha téged tart bűnösnek, neki nyert ügye van. Ne keresd a rólad szóló operatív jelentéseket, hiszen államtitok, elégedj meg spiclijeid ostoba irományaival. De ne zavarjon az sem, ha lefigyelt, lekövetett életed percei csemegéi lesznek a sajtónak. S az se zavarjon, ha volt spiclijeidet hallod nap, mint nap igazságot osztani. Nyugodj meg, a többséget akkor sem, és most sem érdekli, mi történt a nyolcvanas években. Ne törődj vele, hogy minden a feje tetejére állt, te csak maradj a talpadon, s tedd azt, amit tenned kell. A te időd úgyis mindig a tied, senki másé.